

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Historie penitenciaristiky v rámci trestní politiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracoval:
Pavel Vejrosta

Brno 2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Historie penitenciaristiky v rámci trestní politiky“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.
Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 15. 3. 2011

.....
Pavel Vejrosta

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat panu Mgr. Jiřímu Salvetovi, za poskytnutí rozhovoru a za reálný pohled na alternativní tresty. Dále pak lidem ze svého okolí za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce, a kterých si nesmírně vážím.

Pavel Vejrosta

OBSAH

ÚVOD.....	- 5 -
1. PENITENCIARISTIKA A JEJÍ ZÁKLADNÍ PRAMENY.....	- 6 -
1.1 TREST A ÚČEL TRESTÁNÍ.....	- 7 -
1.2 PENOLOGIE.....	- 8 -
1.3 PENITENCIÁRNÍ PEDAGOGIKA A PSYCHOLOGIE	- 9 -
1.4 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE	- 10 -
2. HISTORICKÝ VÝVOJ PENITENCIARISTIKY.....	- 11 -
2.1 CESARE BECCARIA A VLIV JEHO DÍLA O ZLOČINECH A TRESTECH.....	- 12 -
2.2 HABSBUŘSKÁ MONARCHIE	- 14 -
2.3 PRVNÍ REPUBLIKA	- 15 -
2.4 PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA.....	- 16 -
2.5 TOTALITNÍ SYSTÉM – VLÁDA KOMUNISMU	- 16 -
2.6 SOUČASNOST OD ROKU 1989	- 17 -
3. ALTERNATIVNÍ TRESTY V SOUČASNÉ TRESTNÍ POLITICE.....	- 20 -
3.1 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA	- 21 -
3.2 ČINNOSTI PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY.....	- 22 -
3.3 NOVÉ ALTERNATIVNÍ TRESTY V PRAXI	- 34 -
ZÁVĚR	- 40 -
RESUMÉ	- 42 -
ANOTACE.....	- 43 -
KLÍČOVÁ SLOVA.....	- 43 -
ANNOTATION.....	- 44 -
KEYWORDS	- 44 -
SEZNAM LITERATURY A INFORMAČNÍCH ZDROJŮ.....	- 45 -

Úvod

Každá společnost se v dějinách vždy musela potýkat s elementy, které porušovaly její pravidla. Tradiční společnosti sice preferovaly smír jako řešení a narovnání konfliktního stavu, ale bez trestání se neobešly. Postupem času se tedy musely vyvíjet i různé druhy potrestání.

Práce na téma „Historie penitenciaristiky v rámci trestní politiky“ si dává za úkol prověřit, jak byl ovlivněn vývoj související s vězeňstvím a se vším co s vězeňstvím souvisí na základě důležitých historických období na našem území. Historická období souvisejí i se změnami v trestní politice, což znamená, že každé období v dějinách bylo ovlivněno jiných pohledem společnosti na trestání. Cílem práce je tedy nejen zmapovat historické mezníky, ale zahrnuje i snahu nalézt v minulosti, prvky současné trestní politiky.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První dvě kapitoly jsou teoretické, poslední kapitola obsahuje praktickou část. Pro pochopení tématu je nutné vysvětlit pojmy a výrazy s problematikou přímo souvisejících. Tímto se zabývá kapitola první. Následující kapitola zmapuje historický vývoj penitenciaristiky na našem území od 18. století až po současnost. Zaměření bude směřovat ke zjištění, které události a osobnosti nejvíce ovlivnili trestní politiku a pohled společnosti na aplikaci trestů v našich dějinách. Poslední kapitola se zaměří na alternativní tresty, které považuji za současnou trestní politiku. Dle mého názoru jsou alternativní tresty řešením, jak ulehčit státní pokladně. Navíc mohou být některé alternativní tresty pro stát i přínosem.

S alternativními tresty je úzce spjata práce Probační mediační služby. Výzkum tedy bude veden právě šetřením v této instituci. Od výzkumu očekávám odpovědi na otázky, ohledně v poslední době silně medializovaného alternativního trestu domácího vězení. O tomto trestu se sice hodně hovoří, ale jak se ve skutečnosti vyvíjí jeho aplikace v praxi, ukáže až výzkum.

1. Penitenciariстика a její základní prameny

Penitenciariстика - penitenciární nauka, vychází z latinského slova paenitentia – náprava.

Dle Kýrya „je naukou o výkonu a účinnosti trestu odnětí svobody z hlediska obecných a zvláštních podmínek a zejména použitých metod, forem a prostředků nápravně výchovné činnosti podle stupně dosažené nápravy u jednotlivých kategorií odsouzených. Vychází z poznatků vědních oborů aplikovaných na podmínky vězeňství, především z penitenciární psychologie, pedagogiky, sociologie a práva“ (Časopis pro historickou penologii, 1/2006 s. 4).

Penitenciariстика začala získávat na důležitosti v souvislosti ve změně náhledů trestní politiky na způsob zaházení s odsouzenými. Prakticky se jedná o období, kdy trest za provinění přestává být brán pouze jako způsob odplaty, popřípadě likvidace provinilce, ale o hledání způsobu nápravy během pobytu ve vězení.

Dle mého názoru v této době odpadá známé Nerudovské „kam s ním“, kdy většina odpoví, samozřejmě za mříže, ale potom se nabízí otázka „co tam s ním“? Tím je myšleno hledání způsobu jak zacházet s odsouzeným během výkonu trestu. Důležité je pátrání po způsobech zacházení, aby provinilec vůči společnosti nezahořkl, nebral odnětí svobody jako křivdu, za kterou se bude chtít společnosti po propuštění z vězení mstít.

Penitenciariстика se naopak snaží najít správné způsoby nápravy delikventa, stanovuje své postupy tak, aby si odsouzený správně uvědomoval, proč je trestán. Snaží se najít co nejméně násilnou cestu, jak svým působením na odsouzeného jedince, vytvoří zpět plnohodnotného člena společnosti.

1.1 Trest a účel trestání

Domnívám se, že trest můžeme chápat z několika různých pohledů. Ať už se na něj díváme z hlediska právního, filosofického, pedagogického, sociologického nebo jen podle názoru běžného občana.

Obecně byl a je trest chápán způsob nápravy. Na způsob nápravy můžeme mít několik pohledů.

a) Náprava z pohledu poškozeného

Tímto směrem je myšleno narovnání škody do původního stavu před činem, spojeným se zadostiučinění, kterým je újma, jenž provinilci vznikne. Ne vždy je však tato náprava možná např. vražda, trvalé poškození zdraví atd.

b) Náprava z pohledu společnosti

Touto nápravou rozumíme cílené působení společnosti na provinilce takovým způsobem, aby k delikventnímu chování vůči společnosti již nedocházelo.

Nápravu lze řešit několika způsoby. Za nejradikálnější považujeme odstranění ohrožujícího faktoru ze společnosti a tím se neutralizuje hrozba pro společnost. Osvícenějším způsobem je přetvoření delikventa k obrazu společnosti a jeho zapojení zpět do fungujícího společenského systému.

Trest sám o sobě má ve fungující společnosti nejen funkci represivní, ale nezanedbatelná je i funkce preventivní. Prevence vnáší do společnosti zdraví pocit hrozby, která dává na vědomí všem, že za každé protiprávní jednání hrozí přiměřená stanovená sankce. Tímto se snaží eliminovat nebezpečné myšlení, které by mohlo směřovat ke vzniku deliktu.

Funkcí trestu není tedy jen izolace pachatele od společnosti a odstrašení ostatních potencionálních pachatelů, ale nedílným přínosem je i regulace chování celé společnosti.

Účel trestání, chápeme-li jej jako ochranu společnosti před delikventním jednáním, tedy i jako ochranu před kriminalitou, je postaven na několika základních teoriích o funkcích trestání. Jedná se např. o teorii odplaty, odstrašení, vylučovací, nápravnou a kompenzační. Z těchto teorií nakonec vyplývá tzv. teorie smíšená, která si potřebné prvky z uvedených teorií (Sochůrek, 2007, I. díl).

1.2 Penologie

Význam slova penologie nalezneme v latinském slově poena, jenž znamená trest. Penologie je považována za samostatnou právní vědu. Tato věda se zabývá problematikami souvisejících s vězeňstvím, tedy je úzce svázaná s penitenciaristikou. Penologie je vědou, která se převážně zabývá zkoumáním vězeňských systémů, pravidel zacházení s odsouzenými a samozřejmě se zabývá trestem a trestáním. Zkoumá efektivitu působení výchovných metod na odsouzené, aby nedocházelo opakování kriminálního jednání.

Pro vznik penologie, jako samostatné vědy, byla klíčovým obdobím druhá polovina 19. století. Toto období bylo plné plodných humánních a právních myšlenek, kdy byly stabilizovány a tvořeny a vědní základy mnoha přírodních a společenských vědeckých odvětví. V této době bylo ustanoveno vězeňství jako specifické odvětví trestního a výkonného práva. V tomto období byly rovněž ustanoveny základy trestního procesu.

Současná penologie se převážně zabývá vývojem penologických koncepcí v historickém kontextu, zkoumá jevy vznikající v důsledku aplikování trestu na odsouzeného. Tyto jevy zkoumá převážně z pohledu sociálně psychologických procesů, vztahů, zákonností a jevů. U pachatelů trestných činů zkoumá jejich sociální zázemí, zdravotní stav, věk a další související aspekty jakými je například dosažené vzdělání. V podstatě zkoumá psychosociální a fyzickou realitu pachatele.

Z hlediska trestu se zaměřuje na účinnost různých druhů trestů a jejich efektivitu, což nevyhnutelně zahrnuje i výchovné zacházení s odsouzenými včetně jeho kvality a profesionality. Cílem je dosažení účelu trestu s co nejefektivnějším výsledkem (Černíková, 2002).

1.3 Penitenciární pedagogika a psychologie

- **Penitenciární pedagogika**

Nedílnou součástí penologie je penitenciární pedagogika, které se zabývá výchovou a výchovně vzdělávacím působením na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Pedagogické působení na osoby ve výkonu trestu, je oproti obecné pedagogice omezeno délkou trestu odnětí svobody, cíle obecné pedagogiky není tedy možné aplikovat v plném rozsahu.

Sochůrek specifikuje cíle penitenciární pedagogiky v odstraňování nežádoucích forem chování, přetváření osobnosti odsouzeného, tak aby byla utvořena osobnost respektující společenské normy. K dalším specifickým cílům penitenciární pedagogiky patří odstranění nežádoucích návyků, odbourání protisociálních sklonů a naučení se umění přizpůsobit se společnosti a společenským normám.

Individuálně se penitenciární pedagogika zaměřuje na adaptaci odsouzených, zdokonalování jejich vědomostí a dovedností. V neposlední řadě je jejím hlavním úkolem připravit odsouzené na návrat do společnosti po ukončení výkonu trestu (*Sochůrek, 2007, I. díl*).

- **Penitenciární psychologie**

Jak již název sám napovídá, penitenciární psychologie se zaměřuje na psychologickou stránku věznění člověka. Tedy na vnitřní duševní prožívání a vnímání člověka.

Úkolem penitenciární psychologie je dle Černíkové zkoumání osobnosti odsouzeného, individuálně a sociálně psychologické problémy života ve vězení, účinnost výchovných metod a jejich vhodnost na požadované změny

chování odsouzených z pohledu psychologie. Dále uplatňuje skupinová sezení a skupinové psychoterapie. Provádí diagnózu změn chování během výkonu trestu. Psycholog dává podněty k volbě metod zacházení s odsouzenými, podílí se na výběru personálu věznice a hodnotí psychologickou způsobilost vězeňské služby. Práce penitenciárního psychologa je specifická v práci s osobami, které trpí poruchami adaptace, sexuálními deviacemi, poruchami osobnosti, agresory apod. Nedílnou součástí je i práce s cizinci, jejichž kultury a hodnoty mohou být zcela odlišné od naší společnosti (Černíková, 2002).

1.4 Postpenitenciární péče

Ukončením trestu odnětí svobody práce s odsouzeným nekončí. Postpenitenciární péče řeší a pomáhá osobám propuštěným z výkonu trestu v začlenění se do společnosti. Hlavním úkolem je, zabránit u propuštěného vzniku okolností, které by jej mohly vrátit zpět k nežádoucímu chování.

Postpenitenciární péči lze rozdělit na péči nucenou a dobrovolnou. Nucenou péči zpravidla ukládá zákon. Jedná se o omezení, která musí propuštěný snášet i po ukončení výkonu trestu. Jedná se např. o ambulantní ochranné léčby nebo probační dohled nad podmíněčně propuštěnými - parole.

Dobrovolná péče vychází dobrovolné vůle klienta, který potřebuje pomoc s resocializací (Netík, 1997).

2. Historický vývoj penitenciarity

Prameny a počátky penitenciarity lze samozřejmě nalézt již v pravěku, starověku nebo středověku. Pro tuto práci byl zvolen historický úsek od 18. století po současnost. V 18. století se v Evropě a potažmo i na celém světě začaly nejen objevovat, ale hlavně prosazovat názory na humánní zacházení s vězni. Na základě těchto názorů bylo např. na našem území zrušeno právo útrpné – Tortura.

Tortura nebyla považována za trest, ale spíše za prostředek k nalezení pravdy. Co se týká trestání, bylo používáno několik druhů trestů smrti, které dle provinění stupňovali utrpení odsouzeného před konečnou smrtí. Častým trestem byly i nucené práce, které většinou rovněž znamenaly rozsudek smrti. Podmínky byly nelidské, nedostatek jídla a otrocká práce, většinou dříve či později znamenaly smrt.

Nelidské podmínky, nelidské zacházení a hlavně nepřítomnost náznaku výchovného působení, bylo ve vězení na denním pořádku. Logicky toto vyplývalo z požadavku tehdejší společnosti, která neměla zájem na tom, aby se odsouzený vracel zpět do společnosti, proto nebyl žádný vyšší zájem o nápravu odsouzených. Tento pohled, se ale v 18. století začal měnit, jelikož postupně narůstal tlak ze strany učenců a osvícenců, aby docházelo postupným reformám vězeňství a vězeňství směřovalo k humánnějšímu zacházení.

2.1 Cesare Beccaria a vliv jeho díla O zločinech a trestech

Tento italský učenec je právem považován za jednoho z hlavních zakladatelů penologie. Jeho dílo O zločinech a trestech ani dnes neztratilo na své aktuálnosti.

Cesare Beccaria, se narodil v Miláně roku 1738, kde zemřel v roce 1794. Tento významný právník, ekonom, filozof a literát, patřil ke skupině italských osvícenců té doby. Společně se svými přáteli bratry Pietrem a Alessandrem Vierrí, sledovali a studovali osvícenecké hnutí ve Francii a společně i byli vydavateli osvícenského časopisu Il Café.

Beccariova esej O zločinech a trestech byla v originále vydána pod názvem „*Dei delitti e delle pene*“ poprvé anonymně v roce 1764 v italském Livorně. Původní Beccariovo dílo sestává ze souvislého sledu navazujících myšlenek. Až při překladu jeho díla do francouzštiny, rozčlenil text na jednotlivé kapitoly abbé André Morellet. Teprve tato úprava přinesla Beccariovi celosvětový věhlas (*Bröstl, et al, 2009*).

V díle samotném nejsou jen obsaženy pojednání o trestech a trestání, soudy a právní stránky věci, ale i způsoby zacházení s vězni. Dílo nemalou měrou vyzdvihuje i prevenci. Velkým pokrokem byla jeho kritika mučení a trestu smrti.

Mučení označil za nesmyslnou krutost, se kterou se dosahuje přiznání obviněného. Zpochybnil takzvané boží soudy ohněm a vařící vodou, jejichž výsledky spíše závisely na fyzikálních vlastnostech, než na vyšší boží vůli. Objasn timer skutečnost, že výsledek mučení závisí spíše na temperamentu a vypočítavosti, které jsou u každého člověka jiné v závislosti na stavbě jeho těla a jeho citlivosti. Uvedl, že by bylo možné vypočítat, stupeň bolestivosti u nevinného a stanovit tak, množství způsobené bolesti, která jej donutí k přiznání.

Své názory opřel i o římské právo. Římské právo, které se stalo základem mnoha právních systémů, mučení vyjma u otroků nevyužívalo. Svoji teorii podpořil tím, že mučení bylo částečně omezeno ve Švédsku už roku 1734 (úplně zrušeno 1772). Mučení např. již v roce 1740 zcela zrušil pruský král Fridrich Velký (*Beccaria, 2009*).

K trestu smrti se staví odmítavě a vysvětluje důvody, proč by měl stát usilovat o zničení lidské bytosti. Smrt občana musí být pro stát potřebnou a nutnou. Jako příklad uvádí situaci, kdy osoba, ač zbavena svobody má stále kontakty a dostatečnou moc, aby ohrozila bezpečnost státu a jeho existence by stále mohla ohrozit formu vlády. Absolutně nesouhlasil s aplikací trestu smrti a zničení lidského života, ze zstrašovací důvodů, aby ostatní členové společnosti byli odrazeni od páchaní zločinů. Tuto brzdu ve zločinnosti, považoval za zcela nefunkční (*Beccaria, 2009*).

Jeho dílo mělo vliv nejen na řadu evropských panovníků. Jeho díla využil např. i budoucí druhý prezident USA John Adams. Adams byl v roce 1770 obhájcem anglických vojáků, kteří stříleli do davu během tzv. Bostonského masakru. Rozzuřený dav tehdy v Bostonu obklíčil skupinu anglických vojáků, kteří do davu začali střílet. Tento incident značně ovlivnil vztahy mezi americkými koloniemi a britskou korunou. John Adams zahájil obhajobu vojáků citací z Beccariova díla „*I kdybych, podporujíc práva lidí a nezdolatelnou pravdu, přispěl k tomu, že jsem z křečí a úzkostí smrti vytrhl nějakou nešťastnou oběť tyrana anebo stejně tak osudné nevědomosti, blahořečení a slzy co i jen jediného nevinného – to vše by mi vynahradilo opovrhování lidí*“ (*Brörtl, et al, 2009, s. 20*).

Beccariovo učení ovlivnilo i třetího amerického presidenta Thomase Jeffersona a potažmo i americkou ústavu. Jeffersona nadchla myšlenka svobodného nošení zbraní, kdy ozbrojený člověk není tak snadnou obětí zločinu jako neozbrojený.

V šíření Beccariových myšlenek sehrál velkou roli v našich dějinách rodák z Mikulova Joseph von Sonnenfels (1733-1817). Sonnenfels coby profesor ve Vídni vydal v roce 1765 dílo O zrušení mučení (*Über die Abschaffung der Tortur*). Návazností tohoto díla, bylo zrušení mučení Marií Terezií a následné zrušení trestu smrti Josefem II. Esej O zločinech a trestech tak značnou měrou ovlivnila vývoj vězeňství na našem území (*Brörtl, et al, 2009*).

2.2 Habsburská monarchie

Vliv našich dnešních jižních sousedů, tedy Rakouska, lze po právu považovat za základní stavební kámen stavby moderní penitenciaristiky na našem území. Za stěžejní pro penitenciární vývoj na našem území, bych označil vlády Marie Terezie, Josefa II. a Františka Josefa I.

Marie Terezie se chopila vlády roku 1740 (korunována byla královnou českou v Praze až roku 1743), její vláda trvala až do roku 1780. Hlavním přínosem Marie Terezie z hlediska trestní politiky bylo, když pod vlivem osvícenství, které v té době nejen v Evropě ovlivňovalo myšlení společnosti, zrušila v roce 1776 torturu – právo útrpné. Její syn Josef II. vládl po boku Marie Terezie od roku 1764 a po její smrti v roce 1780 až do roku 1790 sám. Josef II. byl významným a osvíceným reformátorem. Některé prameny uvádějí, že vydal za dobu své vlády až 6000 výnosů. Z pohledu penitenciárního byla důležitá jeho reforma trestního práva, která de facto zrušila trest smrti (trest smrti byl opětovně zaveden v roce 1803 císařem Františkem II.). Trest smrti byl nahrazen doživotním těžkým žalářem, což zpravidla znamenalo pro odsouzeného jistou smrt.

V této době byly zavedeny tři stupně výkonu trestu odnětí svobody:

- a) Těžký žalář – na našem území se jednalo o věznicí na brněnském hradě Špilberk, kde v pološerých celách bez denního světla byli odsouzení přikováni v pase ke zdi. Takto byli uvězněni pouze o chlebu a o vodě.
- b) Tuhé vězení – bylo vězení pro recidivisty a odsouzené za méně závažné trestné činy. Cely měly přístup denního světla, strava byla o trochu bohatší než v těžkém žaláři, ale přesto měli vězni okovy na nohou.
- c) Obyčejné vězení – tento druh vězení byl většinou situován v budovách soudů. Zde byli odsouzení bez okovů, mohli přijímat návštěvy příbuzných a teplou stravu dostávali jedenkrát denně. Jednalo se o vězení, kde byly vykonávány krátké tresty odnětí svobody (*Mezník, 1995*).

Císař František Josef I. byl nejdéle vládnoucím panovníkem na trůně habsburském. Jeho panování začalo v revolučním období roku 1848 a skončilo v roce 1916 na začátku první světové války. Již na počátku jeho vlády byl roku 1852 přijat zákon č. 117 tedy „*Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích*“. Tento zákon platil u nás přes několik různých novelizací až do poloviny dvacátého století. Zákon č. 117 přinesl rozdělení dle závažnosti protizákonných činů na přestupek, přečin a zločin. Tresty za přestupky a přečiny byly mírnějšího charakteru, protože byly ukládány za méně závažná provinění proti zákonu. Ta byla zpravidla řešena pokutami, propadnutím části či celého majetku, vězením do jednoho roku, vypovězením z určitého místa a u cizinců i vypovězením ze země. Mezi tresty nechybělo ovšem také bití. Nejvyšším trestem u zločinů, byl trest smrti oběšením a dále pak byly za zločiny udělovány tresty v žaláři nebo těžkém žaláři od jednoho roku do 24 let anebo na doživotí.

2.3 První republika

Vznik první republiky Československé datujeme od roku 1918 po první světové válce a rozpadu Rakousko-Uherské monarchie. První republika zaniká okupací nacistickým Německem, které v roce 1939 zabralo zbytek našeho území, jež bylo rok předtím osekáno na základě Mnichovské dohody.

Prvorepubliková penitenciární a trestní politika nemohla vzniknout ze dne na den. Základy opírala o systém, který na našem území fungoval za vlády Rakouska-Uherska. Na těchto základech došlo k velkému rozvoji vězeňství u nás a k zavádění moderních přístupů. Důraz byl kladen nejen na vzdělávání vězňů, ale i na učení a udržování osobní hygieny. Vězňům byla umožňována rekvalifikace v řemeslech. Vězni byli využíváni i jako pracovní síla ve veřejných sektorech, možné bylo i pracovat pro soukromé potřeby dozorců. V určených intervalech bylo možné přijímat návštěvy. Psaní a posílání dopisů bylo prakticky neomezené.

Trest smrti nebyl sice za první republiky zrušen, jeho aplikování bylo využíváno jen zřídka, spíše byl preferován trest doživotí nebo výjimečný trest 30 let odnětí svobody, jak umožňoval zákon č. 91 vydaný v roce 1934. Počet vykonaných exekucí se před okupací republiky zastavil na čísle 15 (Kýr, 2003).

2.4 Protektorát Čechy a Morava

Dle mého názoru se Hitler bál vlivu presidenta Masaryka na světové politiky předválečné doby. Po jeho smrti v roce 1937 se již Hitler neměl čeho obávat, proto začal vyvíjet tlak na evropské velmoci, které donutil v roce 1938 k podpisu Mnichovské dohody. Tato dohoda schvalovala zabránění československého pohraničí nacistickým Německem. Francie a Anglie si v Mnichově vybrali mezi hanbou a válkou, hanbu a čekala je válka a nenasytné nacistické Německo nakonec 15. března 1939 zabralo i zbytek českého státu, kdy byl ustanoven Protektorát Čechy a Morava.

Vedením a rozhodováním v protektorátu byl ustanoven říšský protektor. President Emil Hácha, který nahradil před okupací do exilu uprchlého presidenta Beneše, se stal pouze formální postavičkou.

Vězeňství za okupace plně podléhalo říšskému zřízení, kopírovali se do něj i nechvalně známé koncentrační tábory, které byly stejně jako v Německu využívány k odstranění odpůrců režimu a následně i příslušníků neárijského etnika. Funkce koncentračních táborů na našem území byla spíše likvidační, odhaduje se, že během druhé světové války v nich zahynulo asi 195 tisíc lidí.

Nejznámějším koncentračním táborem u nás byl Terezín, dále se pak jednalo o tábor Richard u Litoměřic a Rabštejn u České Kamenice. Dalším typem táborů, byly sběrné cikánské tábory v Letech u Mirovic a v Kunštátě. Iternáční tábor pro politické vězně se nacházel ve Svatobořicích u Kyjova. Vybudováno bylo i 6 pracovních táborů pro muže (*Kýr, 2003*).

2.5 Totalitní systém – vláda komunismu

Euforii z konce druhé světové války v roce 1945, vystřídala euforie února 1948, kdy na dalších čtyřicet let padla naše země pod vládu komunistické strany ovlivněné Sovětským svazem.

Česká komunistická strana se nechala inspirovat Stalinem a pro odpůrce režimu a začala zřizovat tábory nucených prací. Tábory nucených prací byly

zařízení s nevyhovujícím zázemím pro tzv. *třídní nepřátele*. Tito měli být napravováni těžkou prací např. v uranových dolech. Tábory vznikaly poblíž míst, kde byl nedostatek pracovních sil. Legislativně byly tábory upraveny v zákoně č. 247/ 1948 Sb. Vězeňský systém byl veden za komunistické éry vojensky disciplinovaným způsobem, který přetrval i po zrušení táborů nucených prací v roce 1956.

Úplně vše z této doby ovšem nebylo negativní. Přínosem pro vězeňství byl např. vězeňský řád z roku 1950, který nařizoval u vězňů lékařské prohlídky minimálně dvakrát ročně, u mladistvých každé dva měsíce. Tento řád připouštěl i možnost přerušování trestu.

Nový vítr do vězeňství přinesl v polovině šedesátých let minulého století zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 59/1965 Sb. Vězňům byla poskytnuta kvalitnější péče ve výkonu trestu nejen ze strany lékařů, ale o vězně začali pečovat i pedagogové a psychologové. Byly zaváděny kulturně vzdělávací programy, které lépe dokázali ovlivňovat převýchovu odsouzených. Hlavním modelem nápravy stále zůstávala práce. Příprava na návrat do společnosti, ve které pracující lid má hlavní roli, byla pracovní rekvalifikace hlavním úkolem společně s politickým přetvořením pro vládnoucí režim.

2.6 Současnost od roku 1989

Po pádu totalitního režimu, přišlo pod vlivem nadšení z nově získané svobody, spousta nových nápadů i do vězeňství. Některé nápady byly až pošetilé, jako například hromadná amnestie z roku 1. 1. 1990, kterou vyhlásil nově zvolený prezident Václav Havel. Tento krok se setkal s vlnou kritiky, protože zvýšil kriminalitu v zemi. Svoji roli sehrál i fakt, že policie v té době nebyla zrovna funkční. Policejní sbor byl oslaben a policisté měli obavu zakročovat rázně z důvodu politických změn.

Z hlediska vývoje trestání, bylo nejvýznamnějším krokem, po listopadových dějinách, zrušení trestu smrti v roce 1990. Nejvyšším trestem je od té doby, trest doživotního vězení.

V současnosti jsou odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody umísťováni do čtyř základních typů věznic, které se odlišují v různých aspektech.

a) Věznice s dohledem – typ A

Zde jsou umísťováni vězni, který byli soudem odsouzeni za nedbalostní trestné činy a ti, kteří doposud nebyli odsouzeni za úmyslný trestný čin. Pohyb vězňů v objektu je bez omezení a bez doprovodu zaměstnance vězeňské služby. Odsouzení pracují zpravidla mimo areál věznice, mohou navštěvovat kulturní, sportovní a osvětové akce mimo areál věznice včetně bohoslužeb. Návštěvy jsou umožněny bez dohledu vězeňské služby (dále jen VS). Vězeň může, na základě povolení ředitele věznice, jednou za dva týdny opustit areál věznice na 24 hodin.

b) Věznice s dozorem – typ B

Tento typ věznice je určen pro vězně, který již ve výkonu trestu odnětí svobody byl a je odsouzen za nedbalostní trestný čin, odsouzený za úmyslný trestný čin anebo pro vězně, který byl odsouzen za úmyslný trestný čin, jehož výše přesahuje hranici dvou let odnětí svobody a tento odsouzený je ve výkonu trestu poprvé za úmyslný trestný čin.

V některých případech se odsouzený může pohybovat v prostorách věznice sám, zpravidla při plnění úkolů v areálu, většinou však pouze za dozoru zaměstnance VS. Práci vykonávají vězni mimo areál, kontrola je prováděna namátkově a nahodile. V doprovodu pracovníka VS mohou vybraní odsouzení navštěvovat bohoslužby nebo sportovní, kulturní a osvětové akce.

Návštěvy mohou probíhat bez přítomnosti pracovníka VS, opuštění věznice až na 24 hodin, může ředitel věznice umožnit jednou za měsíc.

c) Věznice s ostrahou – typ C

Odsouzení za úmyslný trestný čin, u kterých nejsou zároveň splněny zákonné podmínky pro umístění do věznice s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou. Dále pachatelé, kteří byli odsouzeni za nedbalostní trestný čin a nebyli zařazeni do věznice s dohledem nebo dozorem. Tito jsou zařazováni do věznice s ostrahou.

V tomto typu věznice se odsouzení pohybují organizovaně za dohledu člena VS. Samostatný pohyb v prostorách věznice, může ředitel věznice povolit jen výjimečně. Pracují zpravidla uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích věznice. Akce mimo věznici jsou možné pouze s dohledem VS a u vězňů, kteří jsou umístěni ve výstupní oddělení. Návštěvy jsou zpravidla pouze za dohledu pracovníka VS. Opuštění věznice až na 24 hodin, může vězni povolit ředitel věznice jednou za dva měsíce.

d) Věznice se zvýšenou ostrahou – typ D

Tento typ věznice je určen pro odsouzené, kterým byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, odsouzený zvláště nebezpečný recidivista, odsouzený za zvláště nebezpečný trestný čin, jeho výše přesáhla ve výměře nejméně osm let, nebo odsouzený za zvláště nebezpečný trestný a tento odsouzený během poslední pěti let uprchl z vazby nebo z VTOS.

Pohyb po věznici, je povolen výhradně za dozoru člena VS. Vězni jsou uzamykáni na celách, pracují přímo na celách nebo ve střežených pracovištích uvnitř věznice. Ani při plnění pracovních povinností se vězni nepovoluje volný pohyb po věznici. Dohled VS je většinou případů i u všech návštěv.

Mimo tyto typy zařízení, jsou ještě věznice vazební a specifická zařízení, určená pro specifické skupiny vězňů včetně dvou vězeňských nemocnic v Praze a v Brně (*Sochůrek, 2007, II. díl*).

3. Alternativní tresty v současné trestní politice

Alternativní trest je náhradní a adekvátní řešení postihu provinilce, kterým se nahrazuje trest odnětí svobody. Provinilec zůstává sice na svobodě, ale musí strpět určitá omezení.

Domnívám se, že aplikaci a využití alternativních trestů v praxi, lze dnes chápat současnou trestní politikou a to z mnoha důvodů. Za hlavní důvod bych považoval ekonomickou stránku věci. Tento směr trestní politiky se opírá o stále větší ekonomickou zátěž státu, kterou přináší náklady, na zvyšující se počet vězňů ve věznicích. Dalším důvodem je i myšlenka, dát šanci provinilcům, odčinit své protiprávní jednání společnosti jiným a efektivnějším způsobem. Tato politika je hlavně aplikována u jedinců, kteří se provinění dopustili poprvé anebo škodlivost jejich činů je pro společnost nízká.

S alternativními tresty silně souvisí činnost Probační mediační služby, která v přípravném trestním řízení dodává podklady o možnosti uložení trestu a v trestním řízení vykonávacím dohlíží a kontroluje plnění podmínek s trestem souvisejících.

3.1 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (dále jen PMS) v právním systému České republiky upravuje zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2001.

Předzvěstí vzniku PMS bylo přijetí prvních alternativ do systému českého trestního práva po vzniku samostatné České republiky v roce 1993. Novelou trestního řádu byl tehdy zaveden institut odklonu. Odklon neboli diverze byl na svoji dobu průkopnickým počinem. Podstatou odklonu je podmíněné zastavení trestního stíhání.

Dalším podobným alternativním institutem odklonu trestního stíhání, který byl přijat v roce 1996, bylo narovnání. V témže roce byl přijat do právního systému i trest veřejně prospěšných prací. Rok 1997 přinesl novelizaci trestního zákona a s ním i další druhy alternativních trestů, které zahrnovaly například podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem nebo podmíněné upuštění od potrestání s dohledem probačního pracovníka (*Štern, et al, 2010*).

V současnosti PMS představuje nový směr v trestní politice, který kooperuje profese sociální práce a trestního práva. PMS umožňuje narovnání konfliktů způsobených trestnou činností ku prospěchu společnosti, zajišťuje dohled nad výkonem alternativních trestů. Hlavní důraz klade na zájmy poškozeného, bezpečí ve společnosti a v neposlední řadě klade důraz na prevenci kriminality.

Úkolem PMS není pouze zajistit a zaručit řádný výkon alternativního trestu, ale i začlenění pachatele do komunity po ukončení trestů, bez toho, aby u dotyčného nedocházelo k dalšímu porušování zákonů. PMS pomáhá i na druhé straně, kdy prací s poškozeným, který byl obětí trestného činu, se tomuto snaží vrátit pocit bezpečí a upevnit v něm důvěru ve spravedlivý právní systém (www.pmscr.cz/o-pms).

3.2 Činnosti Probační a mediační služby

Přípravné trestní řízení a řízení před soudem

Zahrnuje 25% činnosti PMS, klienti ji podstupují dobrovolně. Zahrnuje mediaci a komplexní správu PMS o vyjádření viníka, poškozeného a rodiny, před rozhodnutím soudu.

Vykonávací trestní řízení

Zahrnuje většinu činnosti PMS, klienti ji podstupují nedobrovolně, protože musí strpět určitá omezení. Obsahuje formy dohledů a kontrol uložených soudem nebo státním zástupcem. Tato činnost zahrnuje 75% práce PMS.

- **Mediace**

Odstavec 2, § 2 zákona číslo 257/2000 Sb. o PMS hovoří o mediaci následovně.

Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonává v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného (*ÚZ č. 768, 2010, s. 444*).

Mediace dává prostor k mimosoudnímu urovnání konfliktního stavu. Základem je dobrovolné rozhodnutí obou stran, tedy poškozeného i obviněného, k vzájemnému setkání za asistence mediátora.

Mediátor je školený odborník na řešení konfliktů, který řídí proces samotné mediace. Je nutné, aby si mediátor zachovával vyvážený a vstřícný přístup k oběma stranám, jeho úkolem je ukázat oběma stranám směr k vyřešení konfliktu. Řešení není pouze v dohodě o náhradě škody, ale snaží se vysvětlit poškozenému, co bylo důvodem spáchání trestného činu, objasňuje

okolnosti, které činu předcházely. Mediace poškozenému hlavně otevírá možnost urychlení realizace náhrady škody. Obviněnému dává prostor pro projevení účinné lítosti přímo poškozenému, vysvětlit své jednání a ukázat snahu k narovnání (<https://www.pmscr.cz/mediace/>).

Dle Mgr. Salveta z PMS Brno je narovnání využíváno jen zřídka, v rámci ČR se jedná pouze okolo 200 až 300 případů ročně.

• Probace

Stejně jako u většiny podobných termínů, tak i původ slova probace nalezneme v latině. Latinské slovo „probare“ znamená dohlížet, zkoušet, ověřovat. Úkolem PMS v praxi je dohled a kontrola, zda jsou ze strany obviněného řádně dodržována omezení a povinnosti, která mu byla uložena soudem nebo státním zástupcem.

Úplné znění zákona č. 257/2000 Sb. o PMS upravuje probaci v 1. odstavci § 2. Probací se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen „obviněný“), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů (ÚZ č. 768, 2010, s. 444).

PMS provádí nejen dohled, ale snaží i podat pomocnou ruku. Poskytuje pomoc při řešení problémů vzniklých klientovi v běžném životě např. při hledání zaměstnání nebo bydlení. Probační pracovník motivuje klienta ve srovnávání se s jeho trestní minulostí včetně v nasměrování klienta k narovnání a urovnání konfliktu s poškozeným (www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/).

- **Parole** - podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

V rámci parole, je propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) podmínován slovem dáním obviněného, že se bude na svobodě chovat řádně. Toto vychází i z původního významu slova parole, které vychází z francouzštiny a znamená „slovo, slib“.

Štern v definici dané oblasti upřesňuje význam slova parole, kdy tento výraz vychází z volně přeložené fráze „*donner ma parole, tedy dávat své slovo*“, že se po propuštění budu po určitou dobu chovat dle stanovených podmínek. Podmínečné propuštění je pro dnešní justiční systém běžnou praxí. Vychází z trestního zákoníku, kdy odsouzený může po vykonání poloviny trestu odnětí svobody požádat o podmíněné propuštění. Odsouzení recidivisté nebo odsouzení k výjimečným trestům, mohou požádat až po vykonání dvou třetin trestu. Doživotně odsouzení mohou podat žádost o podmíněné propuštění po 20 letech ve VTOS. Výjimka, která umožňuje požádat o propuštění před uplynutím poloviny trestu, musí být podpořena kladným doporučením ředitele věznice, lidově řečeno za dobré chování.

Z historického hlediska byla parole na našem území poprvé uplatněna v praxi v roce 1919 po vzniku samostatného Československa. Z pohledu dějin vychází parole z progresivního systému vězení. Tento systém byl uveden v praxi na konci 19. století ve Francii, vycházel z časového rozdělení výkonu trestu do tří časových úseků. V první fázi je vězeň umístěn na samotku, což spočívá v jeho izolaci. Následuje jeho reedukace formou pracovního zařazení mezi ostatní vězně, a tím i jeho postupná příprava pro návrat do společnosti. V poslední fázi je vězeň propuštěn na svobodu, kdy musí ještě po určenou dobu strpět jistá omezení. Jedná se o vykonání zbývající části trestu na svobodě. V současnosti tento progresivní systém vězení využívá několik států jako např. Belgie, Anglie nebo USA (Štern, et al, 2010, s.103-104).

Úloha PMS se v této oblasti se nevztahuje pouze na dohled propuštěného na svobodu, ale hraje i významnou roli, před samotným podmíněným propuštěním z VTOS.

Podstatou je analýza rizik, která by mohla propuštěním odsouzeného společnosti vzniknout. Probační úředník musí vyhodnotit možné dopady návratu odsouzeného do běžného života. Sběrem informací a jejich prozkoumáním stanoví podmínky, které anulují možnosti opakování trestného činu a znemožní negativní dopady na osoby blízké obviněnému nebo na osobu poškozeného. Na základě tohoto rozboru předloží soudu probační úředník schvalující či neschvalující doporučení o podmíněném propuštění z VTOS. Doporučení může i obsahovat návrh podmínek propuštění. Podmínkami se rozumí např. zdržení se kontaktu s konkrétní osobou, nařízení léčby, povinnost absolvovat rekvalifikační programy nebo uložení dohledu.

Obsahuje-li rozhodnutí o podmíněčné propuštění soudně nařízený dohled probačního pracovníka, provádí PMS nejen kontrolu soudně stanovených podmínek, ale snaží se propuštěnému pomoci při řešení problémů vycházejících z návratu do běžného života (*www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/*).

Novým trestním zákoníkem byl změněn časový úsek, po který může být stanoven dohled. U podmíněčného upuštění od potrestání je stanovena doba dohledu od jednoho do pěti let. V případě podmíněčného propuštění se jedná o časový úsek od jednoho do sedmi let (*zákon č. 40/2009Sb.*).

• **Mladiství a děti**

Neodmyslitelnou náplní činnosti PMS je i práce s mladistvými a dětmi. Tato oblast je považována za velmi specifickou a je nutné, aby se jí věnovali specializovaní odborníci, kterými PMS disponuje. Vliv na mladého či dospívajícího jedince je stěžejní, jelikož v mladém věku lze snadněji odstranit rizikové faktory, které by mohly pozdějším věku ovlivnit místo jedince ve společnosti.

Povinnosti a úkoly PMS ve věcech mládeže upravuje zákon č. 218/2003 Sb. O soudnictví a věcech mládeže. Zahrnuje zejména dohled probačního pracovníka, zejména pak dohled na výkon výchovných a trestních opatření. PMS se snaží vstupovat do věci co nejrychleji již v rámci přípravného řízení.

Umožňuje spolupráci s mladistvými pachateli a jejich rodiči či zákonnými zástupci. Zahajuje proces mediace, tedy mimosoudního vyrovnání mezi mladistvým pachatelem a poškozeným. Navrhuje uložení výchovných opatření a vhodných programů, které je možné v přípravném řízení uložit. Vše je směřováno k rychlému urovnání konfliktu, náhrada škody poškozenému a zabránění opakování se trestné činnosti u mladistvého (www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/).

- **Obecně prospěšné práce**

Tento typ trestu je dle mého názoru nejefektivnějším alternativním trestem, který byl v minulosti hojně ukládán, v některých případech ovšem až bezmyšlenkovitě. Například dealer drog, může klidně zametat chodník v centru města a přitom dál pokračovat v trestné činnosti přímo při výkonu obecně prospěšných prací. Tento nešvar byl již vyřešen přijetím nového trestního zákoníku. Trestní zákoník nyní nejen ukládá PMS povinnosti kontroly výkonu obecně prospěšných prací (dále jen OPP), ale ukládá povinnost soudu projednat možnost uložení této alternativy s PMS v přípravném trestním řízení. Další změny se objevily i v maximálním počtu hodin OPP, který se snížil z předchozích 400 hodin na maximálních 300 hodin. Změnil se i přepočítání na výkon trestu při neodpracování všech hodin. Tento byl zpřísněn za 1 neodpracovanou hodinu je 1 den ve VTOS (dříve 2 hodiny = 1 den VTOS).

OPP patří mezi komunitativní tresty. Trest je vykonáván na očích komunity, mezi kterou provinilec patří, což má i výchovný efekt na provinilce. Tato alternativa umožňuje obviněnému odčinit své protiprávní jednání společností prospěšnou činností. Pro stát je důležitý ekonomický přínos v získání levné pracovní síly, pro obviněného je stěžejní nejen setrvání na svobodě, ale i zahlazení odsouzení a čistý trestní rejstřík.

• Domácí vězení

Jak již bylo zmíněno v úvodu, historie tento druh trestu dobře zná. Byl využíván nejen u provinilců z řad honorace, u kterých trest v žaláři nepřipadal v úvahu z důvodu jejich původu, ale i pro omezení a potlačení šíření nových myšlenek reformátorů té doby. Případ takové osobnosti je i vědec známý svým výrokem „a přece se točí“. Galileo Galilei (1564-1642) vědec, astronom a fyzik se svojí prací, ve které obhajoval názory astronoma Koperníka o nekonečném vesmíru, dostal do sporu s katolickou církví. Pod tlakem cenzorů církve a za použití prvního stupně tortury, tj. ukazování mučícím nástrojů, své názory však odvolal. Galileo Galilei byl v roce 1633 odsouzen k doživotnímu domácímu vězení. Domácímu vězení se nevyhnul ani Napoleon Bonaparte ve svém vyhnanství na ostrově Svaté Heleny. V domácím vězení byli i členové carské rodiny v Rusku, které bolševici nakonec popravili roku 1918.

Komunistické režimy ve 20. století využívaly prvky trestu domácího vězení na omezení politických aktivit odpůrců a kritiků socialistickým systémů. Tyto prvky domácího vězení, byly komunistickým režimem v Československu užity např. v případě kardinála Josefa Berana, který nakonec skončil ve vyhnanství v Římě, kde je i pochován po boku papežů v kryptě sv. Petra (*Štern, et al, 2010*), (<http://cs.wikipedia.org>).

Postkomunistické změny a sociálně ekonomický dopad na naši společnost, směřuje penitenciární vývoj v hledání nových alternativních trestů. Hledání čerpá nejen z historie, ale i ze zkušeností jiných zemí, proto byl od roku 2011 tento druh trestu zaveden do našeho systému.

Přijetí nového trestního zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb., upravuje domácí vězení v § 60 a § 61 citovaného zákona.

§ 60 hovoří o domácím vězení následovně:

(1) Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu, jestliže

a) vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu, a

b) pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.

(2) Jako samostatný trest může být trest domácího vězení uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

(3) Nestanoví-li soud v rozsudku jinak, trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění; zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

(4) Soud může uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 (*podmínky o podmíněčném propuštění s dohledem*) směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

(5) Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4, též některá z výchovných opatření uvedených v

zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

§ 61 Náhradní trest odnětí svobody – upravuje postih při porušení povinností podmínek stanovených pro domácí vězení.

(1) Ukládá-li soud trest domácího vězení, stanoví pro případ, že by výkon tohoto trestu byl zmařen, náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok.

(2) Zmařením trestu domácího vězení se rozumí nedodržení jeho podmínek stanovených v § 60 odst. 3 až 5; v takovém případě soud rozhodne o výkonu celého náhradního trestu odnětí svobody a zároveň stanoví i způsob jeho výkonu (*ÚZ č. 768, 2010, s. 26-27*).

Původní záměr pro dohled nad plněním povinností vyplývajících z domácího vězení byl, využít elektronických náramků u odsouzených. Z ekonomického hlediska, ale bylo od tohoto záměru upuštěno. Dohled nad výkonem trestu domácího vězení, tedy připadl do kompetencí PMS, která se přesto PMS stále snaží nalézt cestu k finančním prostředkům. Tyto prostředky by umožnily elektronický způsob kontroly nad výkonem trest a kontrola byla přesnější. Plánovaná elektronická kontrola je nutná nejen z důvodu větší přesnosti, ale i k ujištění soudců, aby více věřili kvalitě tohoto trestu.

Pan Mgr. Salvat z PMS v Brně k elektronické kontrole domácího vězení (dále jen DV) uvádí, že problém není jen v ekonomické stránce věci. Zpoždění zavedení elektronické kontroly bylo i důsledkem neprůhledného výběrového řízení. Jeden z účastníků řízení, podal proti tendru odvolání, což oddálilo zavedení tohoto řešení do praxe. V praxi bude určena osobě v DV zóna, ve které se bude moci pohybovat. Monitoring bude řešen elektronicky, bude jej mít na starosti soukromá firma, která vzejde z nového výběrového řízení. V případě opuštění povolené zóny, bude informována PMS a ta provede patřičné kroky. DV není pro provinilce bezplatné, je povinen hradit částku ve výši 50,-Kč za každý den DV.

Úkoly PMS v rámci domácího vězení

a) Předběžné šetření

Důležitou činností probačního pracovníka je realizace tzv. institutu předběžného šetření, tedy spolupráce s obviněným před uložením trestu domácího vězení. Tato činnost směřuje ke zjištění důležitých okolností pro uložení tohoto trestu, tj. aktuálních bytových a sociálních poměrů obviněného a dalších okolností, které mají na případné uložení trestu domácího vězení vliv. Tato spolupráce probačního úředníka a pachatele je podmíněna souhlasem obviněného a je uskutečňována v těch případech, u kterých jsou splněny podmínky pro uložení tohoto trestu. Zároveň vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu, osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu.

Probační úředník může na základě provedení základní analýzy rizik a potřeb pachatele a zjištění potřeb a zájmů oběti trestného činu navrhnout soudu uložení přiměřených omezení nebo povinností obviněnému.

Předběžné šetření PMS je velmi důležité, neboť musí být splněn i účel tohoto trestu. K absurdní situaci došlo např. u Okresního soudu v Prostějově, kdy soud uložil trest DV osobě, která pracuje u kolotočů, bydlí v marionetce a za prací cestuje po celé republice. Jak vyšlo z rozhovoru s panem Mgr. Salvetem, na zamyšlenou je i jediný současný případ DV v Brně, kdy osoba v DV je prakticky trvale připoutána na lůžko. Tedy újma na potrestaného je diskutabilní.

b) Práce poškozeným nebo obětí činu

Navázání spolupráce probačního úředníka s obětí trestného činu je nedílnou součástí jeho práce. Od prvního kontaktu s pachatelem se probační úředník zajímá o jeho postoj k oběti nebo poškozené organizaci, o jeho stanovisko náhradě škody a o jeho aktuální možnost vzniklou škodu uhradit. Svou spoluprací s obětí a pachatelem zaměřuje k nápravě vztahů narušených trestným činem včetně náhrady škody.

c) Kontrola výkonu trestu domácího vězení

Kontrolu výkonu trestu domácího vězení provádí probační pracovník formou namátkových kontrol, za tímto účelem je odsouzený povinen probačnímu úředníkovi umožnit vstup do místa výkonu trestu. Po zavedení elektronického monitorovacího systému bude Probační a mediační služba spolupracovat s provozovatelem tohoto systému. Namátkové kontroly, probíhají formou osobní návštěvy probačního pracovníka v místě výkonu trestu a to v době, kdy se odsouzený podle podmínek trestu má v určeném obydlí zdržovat. Namátkové kontroly jsou doplňovány konzultacemi odsouzeného Probační úředník kontroluje, zda odsouzený dodržuje podmínky uložené soudem a podmínky vyplývající z trestního zákoníku. Jedná se o zjištění, zda je odsouzený ve stanovenou dobu na určeném místě, zda a jak řeší náhradu škody z trestného činu a placení nákladů trestního řízení a nákladů trestu domácího vězení, zda a jak plní uložené povinnosti a omezení. Současně odsouzenému pomáhá při řešení problémů formou poskytnutí odborné pomoci a poradenství s cílem vést odsouzeného k řádnému životu. Probační pracovník je rovněž v kontaktu s rodinou odsouzeného či s osobami sdílející s klientem prostory obydlí, ve kterých odsouzený trest vykonává.

d) Postupy v případě maření výkonu trestu

Každé neplnění podmínek výkonu trestu, nedodržování uložených přiměřených omezení a povinností sděluje probační pracovník soudu. Pokud odsouzený maří výkon tohoto trestu, soud rozhodne o výkonu náhradního trestu odnětí svobody, jehož výměru stanoví zároveň s uložením trestu domácího vězení a to do maximální výše jednoho roku (*www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni-2/*).

Zavedení trestu domácího vězení do našeho současného právního systému, se opírá o analýzu zkušeností s tímto trestem v zahraničí. Trest domácího vězení je využíván v mnoha zemích již od osmdesátých let 20. století. K těmto zemím patří např. Anglie, Wales, Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Nizozemsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko.

Od zavedení tohoto trestu si naše trestní politika slibuje následující výsledky:

- snížení počtu vězňů ve věznicích, snížení nákladů na provoz věznic a tím ulehčení zátěže pro státní rozpočet
- kombinace s prvky dohledu a povinností účastnit se nápravných programů urychluje nápravu a vede k odbourání patologických závislostí ve společnosti
- u prvopachatelů a mladistvých vznikne prostor k nápravě bez možnosti získání kriminálních zkušeností od spoluvězňů, se kterými by byli v kontaktu v běžném VTOS.

- **Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce**

Tuto novou alternativu bylo nutné přijmout na základě posledního vývoje ve společnosti. Během posledních let se začaly množit násilnosti spojené se společenskými akcemi, radikalizace a organizovanost osob i skupin, které tyto násilnosti vyvolávají a vyhledávají. V prvé řadě se jedná hlavně sportovní fanoušky. Tyto skupiny mají neblahý vliv na jedince kolem patnáctého roku věku, kteří si často berou starší členy těchto skupin jako vzor a neuvědomují si trestní následky svého chování. V těchto skupinách je často radikalismus spojen s až vojenskou disciplínou, kdy jsou mladým členům vštěpovány myšlenky elitářství.

Členství v radikálních skupinách pod hlavičkou sportovního klubu vede k postupnému přesunu zájmu, kdy se členové stávají i častými účastníky pravicově extrémistických demonstrací. Získávají je pak na svoji stranu hnutí jako např. dnes již „zrušená“ (přejmenovaná) Dělnická strana, Národní odpor atd.

Tyto strany využívají pálivá témata společnosti, která není schopna demokratická společnost řešit. Jelikož jsou mladí členové těchto stran často získávání řad z mladých radikálních fanoušků, je odstranění nesprávných vzorů pro tyto mladé členy společnosti, díky zákazu vstupu na sportovní akci ideálním řešením. Takový vzor většinou provokuje k protiprávnímu jednání celý dav, odstranění tohoto faktoru je správnou cestou, protože nikdo nebude mít co napodobovat.

Vyřešení násilností na stadionech, je dlouhodobým problémem, pro celosvětovou společnost. Nicméně, když mohou být schopny tuto problematiku ovlivňovat a řešit země, kde je průměrná návštěvnost na fotbalové utkání přes 50 000 diváků, mělo by být řešení u nás, kde je průměrná návštěvnost kolem 10 000 diváků, hračkou.

Nový trestní zákoník s účinností od 1. 1. 2010, s tímto trestem původně vůbec nepočítal. Tento trest byl do zákoníku vložen zákonodárci, na základě vzrůstající radikalizaci těchto problematických skupin. Tento trest v zákoníku nalezneme pod § 76 a § 77. Zákon se nezaměřuje pouze na sportovní události, ale zahrnuje i kulturní a jiné společenské akce.

Trest zákazu vstupu spočívá v zákazu účasti odsouzeného na soudem stanovených akcích. Během výkonu trestu zákazu vstupu je odsouzený také povinen spolupracovat s probačním pracovníkem, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství. V rámci trestu zákazu vstupu je klíčovou oblastí pro PMS spolupráce s Policií České republiky. Pokud to považuje probační pracovník za potřebné, je odsouzený povinen dostavovat se podle jeho pokynů v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce na určený útvar Policie ČR. Mladistvému pachateli může soud pro mládež vedle trestu zákazu vstupu uložit také výchovná opatření, např. dohled probačního úředníka (§ 15 až 20 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, z.č. 218/2003 Sb.) Neplnění povinností vyplývajících, z tohoto trestu je posuzováno jako neplnění pravomocného rozhodnutí soudu a odsouzený může tímto jednáním naplnit znaky trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 337 odst. d) trestního zákoníku. Trestní oznámení na provinilce při neplnění povinností podává PMS.

3.3 Nové alternativní tresty v praxi

Nejlépe lze přehodnotit účinnost nových alternativních trestů přímo u zdroje v praxi. Proto byl o rozhovor, k tomuto tématu, požádán pan Mgr. Jiří Salvét, zástupce vedoucího Probační mediační služby v Brně.

Otázky rozhovoru jsou směřovány převážně k trestu **domácího vězení (dále jen DV)** a **zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (dále jen ZV)**.

1. *Jak velkou územněsprávní oblast má PMS Brno na starosti?*

PMS Brno má na starosti oblast spadající pod jurisdikci Městského soudu Brno a Okresního soudu Brno – Venkov.

2. *Kolik osob je v současné době kontrolováno PMS v DV?*

V celé republice se jedná asi o 120 osob. PMS Brno v současné době kontroluje pouze jednu osobu.

3. *To je poněkud málo, proč je podle Vás tento počet tak nízký?*

Soudy považují kontrolu DV vykonávanou pouze pracovníky PMS za nedostatečnou a čekají na zavedení elektronické kontroly.

4. *Jak často provádí pracovníci PMS Brno kontroly osob v DV?*

Jedná se o asi 10 kontrol měsíčně a to převážně večer, v noci a o víkendech.

5. *Jakým způsobem provádíte kontroly v nočních hodinách?*

Osoba v DV musí probačnímu pracovníkovi otevřít na zazvonění, jeho rodina musí tuto újmu strpět. Toto je řešeno již v přípravném řízení, kdy PMS zkoumá možnosti uložení trestu DV u obviněného, kontaktem jeho okolí v terénu.

6. *Již jste se setkal s neplněním povinností DV?*

Ano, v jednom případě. PMS Brno měla od účinnosti nového trestního zákoníku, na starosti konkrétně tři případy osob v DV. Jeden byl zdárně vykonán, jeden probíhá a jeden skončil nástupem do VTOS.

7. *Na tzv. elektronické náramky nezbyly peníze, myslíte si, že by při kontrolách mohl selhávat lidský faktor, probační úředník by mohl být třeba zastrašován při zjištění porušení podmínek DV?*

Není tak úplně pravda, že stát na náramky nemá peníze. Jeden z účastníků tendru na zajištění kontroly DV se proti výsledku výběrového řízení odvolal a to celou věc zpomalilo. Úřad pro ochranu hospodské soutěže již zamítl stížnost proti první soutěži. Již brzy bude vyhlášena soutěž nová a dodavatel elektronické kontroly by mohl být znám do konce roku 2011.

Riziko selhávání lidského faktoru samozřejmě existuje. Nemám z něj ovšem obavy, je stejné jako u ostatních činností PMS.

8. *Jaká bude úloha PMS, po zavedení elektronické kontroly DV?*

PMS samozřejmě zůstanou úkoly v předběžném řízení, kdy hodnotí a soudu navrhuje smysluplnost tohoto trestu v konkrétních případech. Kontroly ve vykonávacím řízení budou prováděny pouze namátkově.

9. *Další novou alternativou je ZV, kolik osob s tímto trestem v současnosti kontroluje PMS?*

Jedná se asi pouze o 10 osob, PMS Brno nemá na starosti ani jednoho.

10. *Jak se na svoji úlohu PMS Brno v ZV připravuje?*

V Brně se bude muset osoba, které bude uložen trest ZV, během zakázané akce po určitou dobu zdržovat na policejní stanici. Konkrétně na Obvodním oddělení Policie ČR Brno – Výstaviště, na ulici Rybářská, kde jsou pro tyto účely vymezeny prostory. Panoval i názor, že se bude odsouzený pouze v určených intervalech na stanici hlásit. Stanice je ovšem vzdálená pouze 10 minut pěšky od hokejového stadiónu brněnské Komety, proto by omezení postrádalo smysl.

11. *Bude PMS spolupracovat i s pořadateli sportovních událostí?*

Kontroly přímo na stadiónech bude pravděpodobně provádět policie, pořadatelům nelze předat seznam osob, které mají uložen trest ZV, došlo by k porušení zákona o ochraně osobnosti.

12. *ZV řeší omezení násilností na stadionech, ale nepřátelské gangy fotbalových rowdies si svolávají bitvy mezi sebou i mimo stadióny. Lze tento typ alternativy uplatnit i na tyto akce?*

Budou-li tomu nasvědčovat poznatky od Služby kriminální policie, že má dojít k takové bitvě před nebo po utkání, lze to řešit. PMS stanoví delší dobu, kterou se bude muset v den utkání zdržovat osoba na policejní stanici.

13. *Existuje celorepubliková nebo celosvětová evidence osob, kterým byl uložen trest ZV?*

Nejsem si jist, zda tomu tak je v celosvětovém měřítku. Evidence osob se ZV v ČR existuje.

14. *Napadá Vás, nějaký druh alternativního trestu, kterého by mohl využít náš právní systém, a který je známý ve světě?*

Mezery bych viděl spíše v probačních programech pro dospělé, jelikož tyto programy u nás chybí. PMS se podařilo získat finanční dar od švýcarských organizací, kterým budou financovány takové typy probačních programů. Dále bude Švýcarskem financován i připravovaný projekt „Sanace dluhů“.

Co se týká alternativních trestů v zahraničí, tak například v Německu zavedl soudce Mangelsdorf alternativu pro mladistvé, která spočívá v povinném čtení, místo trestu. Zajímavé jsou i v zahraničí používané tzv. rodinné konference, což je mediace rozšířená o rodinné příslušníky nebo úřady v USA například umožňují řešit provinění, uvnitř různých společenských komunit tzv. „společným rozhodování“.

Sanace dluhů – je obdoba osobního bankrotu, který nemůže vyhlásit osoba s trestní minulostí. Jedná se pomoc při návratu z VTOS, kdy zůstává nutnost splácet dluhy. PMS v rámci tohoto programu stanoví dlužníkovi splátkový kalendář na dobu pěti let tak, aby splátky nebyly likvidační a klient byl motivován splácet, aniž neviděl konec umoření dluhu. PMS prakticky odkoupí pohledávku od věřitele a dlužník, pak splácí dluh PMS. Je-li věřitelem stát, přechází pohledávka automaticky na PMS, je-li věřitelem fyzická nebo právnická osoba, pokusí se PMS odkoupit pohledávku za jednu pětinu z celkové dlužné částky.

Četba místo trestu – tento projekt prosadil výše zmiňovaný soudce pro mladistvé Christoph Mangelsdorf v hesenském městě Fulda. Zvolil ji jako náhradu za obecně prospěšné práce pro mladistvé. Provinilec musí povinně během tří až šesti týdnů přečíst knihu a napsat slohovou práci o knize. V konečné fázi jej čeká pohovor se soudcem téma, co mu kniha přinesla nebo v čem je obsah knihy totožný s jeho životem. Pohovor je nutnou a důležitou částí projektu, aby si soudce mohl ověřit, zda provinilec knihu opravdu četl nebo si obsah pouze našel na internetu. Mladiství nejsou nuceni číst klasické romány. Jedná se o romány ze současnosti, aby se v nich provinilci našli a odnesli si z četby patřičné poučení. Postavy v těchto románech jsou ve stejném věku jako čtenáři, jedná se mladé lidi z rozvrácených rodin, z prostředí narkomanů a alkoholiků nebo jsou postavy v knize obětí šikany či jiného násilí ve škole.

Rodinné konference – jak již bylo zmíněno, jedná se o rozšířený typ mediace. Tato metoda se využívá u mladistvých delikventů, kdy mediace probíhá za účasti rodin pachatele i oběti a mediátora.

Tato metoda je využívána od roku 1989 na Nové Zélandu, kde čerpá z tradic původního obyvatelstva. Metodu akceptuje ji i Austrálie.

Postup je následovný. Pachatel popíše průběh projednávaného případu, své jednání a co jej ke skutku vedlo. Každý účastník, včetně rodinných příslušníků následně popíše, jakým způsobem se událost dotkla jeho života. Poškozený má možnost promluvit první, pokud si to přeje. Cílem je nalezení vzájemného smíru.

Společné rozhodování - z angličtiny volně přeloženo „circle sentencing“ je označení, kdy mají představitelé různých komunit např. církevních nebo etnických, možnost podílet se přímo na projednávání trestných činů, kterých se dopustili členové komunity, nebo které se staly uvnitř jejich komunity.

Tato metoda je běžně používána v USA v indiánských rezervacích. Uvádí se, že je velmi úspěšná. Společné rozhodování je závislé na vůli státních orgánů vzdát se svých pravomocí a přenechat rozhodnutí na komunitě.

Podobné řešení bylo v naší republice využíváno v 60. letech 20. století. Jednalo se o činnost místních lidových soudů, které řešily méně závažné prohřešky proti socialistickému systému.

Vyhodnocení rozhovoru

Výsledek výzkumu mě bohužel nepřekvapil. Zavedení nových alternativních trestů do praxe bylo ukvapené a nedořešené. Pravděpodobně za to může i politická snaha přinést něco nového do právního systému. Prvotní nadšení z těchto nových alternativ, začíná očividně upadat a jejich plnohodnotné zavedení se dostává do bludného kruhu, kdy sice máme alternativu, ale její využívání je neefektivní. Zajímavé jsou ovšem poznatky získané rozhovorem, ohledně metod využívaných v zahraničí. Rodinná mediace by měla určitě úspěch i v ČR a to nejen u mladistvých. Potencionální strach z ostudy před celou rodinou by určitě měl značný preventivní účinek. Společné rozhodování by mohlo být v ČR využitelné např. v komunitě olšských Rómů, kde jsou jisté tradiční zákonitosti a pravidla dodržovány. Ale v Evropě je opačná situace než v Americe. V Americe jsou indiáni původní obyvatelstvem, takže by toto mohlo pouze popudit majoritní společnost.

Nezanedbatelných přínosem výzkumu, byly i praktická fakta a zjištění k činnosti PMS, která byla zanesena do této práce.

Závěr

Během sběru materiálů pro tuto bakalářskou práci, jsem dospěl k závěru, že ohledně historie vězeňství, bylo sepsáno mnoho zajímavých publikací a jen těžko lze v historii nalézt něco nového, co moji předchůdci opomenuli. Zajímavým zjištěním v historii penitenciaristiky byl fakt, že některé druhy trestů, jsou používány i v současnosti, aniž bychom si uvědomovali spojitost s minulostí. Takovým trestem je kupříkladu trest vyhnání, který v současnosti nalezneme pod trestem soudního zákazu vstupu na území konkrétního města. Tento trest může být udělen pouze osobám, které nejsou v uvedeném městě přihlášeny k trvalému bydlišti. Podobně se k některým trestům trestní politika vrací jako k trestu domácího vězení. Kdysi trest používaný pro honoraci, se dnes společnost snaží zavést, pro osoby, které se dopustily méně závažných trestných činů.

Výzkumem trestu domácího vězení v praxi, jsem si zvolil i jako cíl této práce. Výsledek výzkumu mě bohužel nepřekvapil. Jak jsem předpokládal, jeho zavedení do praxe bylo ukvapené a nedořešené. Pravděpodobně za to může hlavně politická snaha přinést něco nového do právního systému, za každou cenu. Prvotní nadšení z této nové alternativy, začíná očividně upadat a jeho plnohodnotné zavedení se dostává do bludného kruhu. Na jedné straně politický tlak na využívání tohoto trestu, ale zároveň neochota investovat do elektronické kontroly osob v domácím vězení, kdy výkon trestu mohou kontrolovat pracovníci PMS. Na druhé straně neochota soudců využívat tohoto trestu, dokud nebude zajištěn elektronický monitoring. Soudy nevěří pracovníkům PMS, že by mohli být schopni provádět řádné kontroly dodržování podmínek domácího vězení. Pouze tři osoby v domácí vězení na území spravovaném PMS Brno od doby účinnosti tohoto trestu, je opravdu žalostně málo.

Ještě větší naivitu zákonodárců jsem objevil v trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné akce. Myšlenka je sice dobrá, směr je také správný, ale z praktického hlediska je absolutně tato problematika nedořešena. Vzhledem k tomu, že jsem pracoval dvanáct let u Policie ČR v pořádkových jednotkách, pro které je kontakt s radikálními fanoušky denním chlebem, považuji způsob aplikace trestu za silně nedomyšlený. Představa, že by mělo například dvacet

osob povinně trávit čas během utkání na policejní stanici, je nereálná. V praxi by to znamenalo, že by je na stanici musel střežit minimálně stejný počet policistů.

Závěrem musím každopádně uvést, že trestní politika alternativní trestů je správnou cestou, do budoucna je ovšem nutné před jejím zavedením více zvažovat a dořešovat praktickou stránku.

Zkoumání historie bude a je pro lidstvo vždy přínosem. Historie nám nejen ukazuje možnosti, které v minulosti napomáhaly utváření zdravé společnosti, ale hlavním přínosem je i to, že se můžeme poučit z chyb, které se již v minulosti staly.

Dle mého názoru je nutné mít vždy u penitenciárního snažení na paměti dvě strany mince. Na jedné straně je třeba penitenciární péči neustále zdokonalovat a vracet do společnosti napravené jedince, protože každý si zaslouží druhou šanci. Na druhé straně ovšem nesmíme být zaslepeni úspěchem a sledovat výsledky penitenciárního působení pečlivě, protože jak říká jedno moudré rčení *„Liška mění srst, nikoli zvyky“ - Suetonius.*

Resumé

Bakalářská práce se v první kapitole zaměřuje na vymezení pojmů s vězeňstvím přímo souvisejících. Popisuje a osvětluje významy těchto termínů a pojmů, které jsou pro penitenciaristiku stěžejní. Přibližuje tak i laické veřejnosti, co vše penitenciární péče obsahuje a co znamená pro odsouzené. Tato kapitola osvětluje pojem trestu a vysvětluje, co společnost očekává od trestání. Seznamuje s penologií, tedy základní vědou, která je pro vězeňství základem. Dále ukazuje pojmy penitenciární péče, která pečuje o odsouzeného nejen během výkonu trestu odnětí svobody, ale i po jeho ukončení.

Druhá kapitola nejenže poukazuje významné změny ve vězeňství v dějinách, ale rovněž osvětluje pohnutky, které těmto změnám vedly. Tato kapitola analyzuje vliv díla italského osvícence Cesare Beccarii a to jak jeho esej O zločinech a trestech ovlivnila pohled společnosti na trestní politiku, na trestání a vězeňství v 18. století. V historickém sledu jsou hlavní změny ve vězeňství na našem území ukázány od vlády Marie Terezie po I. světovou válku. Pokračuje prvorepublikovým vývojem, přes II. světovou válku, nadvládu totalitního systému komunistické strany až po současnost.

Současnou trestní politikou se zabývá závěrečná kapitola. Zde jsou analyzovány nové alternativní tresty a jejich přínos pro společnost. S alternativními tresty je úzce spjata hlavně Probační mediační služba, proto byly její činnosti a úkoly v kapitole popsány. Praktickým přínosem práce je zkoumání, jaký význam pro naši společnost mělo přijetí nových alternativních trestů domácího vězení a zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské události. Byla použita metoda rozhovoru se zástupcem vedoucího Probační mediační služby v Brně. Díky rozhovoru byly osvětleny praktické postupy, které jsou při aplikaci nových alternativních trestů v praxi používány.

Anotace

Bakalářská práce mapuje vývoj penitenciaristiky v rámci trestní politiky na našem území od 18. století po současnost. Je rozdělena do tří kapitol, kde definuje pojmy s penitenciaristikou související, popisuje změny ve vězeňství v historických obdobích a zabývá se současnou trestní politikou nových alternativních trestů. V praktické části hodnotí přínos nových alternativních trestů pro společnost.

Klíčová slova

Vězeňství, výkon trestu odnětí svobody, historický vývoj, trest, trestání, penitenciaristika, trestní zákoník, odsouzený, obviněný, dějiny, alternativní tresty, věznice, mučení, trest smrti.

Annotation

The Bachelor thesis focuses on the development of penitentiary within the framework of penal policy from the 18th century till the present time in our country. It is divided into three chapters, where it defines terms with Penitentiary which describe the changes in the prison service throughout history and deals with the contemporary Penal Policy and new alternative punishments. In practice, it evaluates the contribution of new alternative punishments for society.

Keywords

Prison service, execution of the imprisonment, historical evolution, punishment, chastisement, penitentiary, penal code, convict , culprit, history, alternative penalties, prison, torment, capital punishment.

Seznam literatury a informačních zdrojů

Zákony

1. Úplné znění č. 768, podle stavu k 1. 9. 2010, Sagit Ostrava, 2010, ISBN 978-80-7208-782-2
2. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění
3. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění
4. Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, v platném znění

Literatura

1. Beccaria, C., Bröstl, A., Holländer, P., Pažitková, O. O zločincích a trestech. Bratislava : Kaligram, 2009. ISBN 978-80-8101-252-5
2. Černíková, V., Sedláček, V. Základy penologie pro policisty. Praha: Vydavatelství policie ČR, 2002. ISBN 80-7251-104-1
3. Kýr, A. – Tomášek, V. Historie vězeňství 1. 2003.
4. Mezník, J., Kalvodová, V., Kuchta, J. Základy penologie. Brno: Masarykova Univerzita, 1995. ISBN 80-210-1248-x
5. Netík, K., Netíková, D., Hájek, S., Psychologie v právu, 1. Praha: C. H. Beck, 1997. ISBN 80-7179-177-6
6. Paukertová, J., Sochůrek, J. Penitenciární psychologie, Stráž pod Dalekem: IV VS, 2002.
7. Sochůrek, J., Kapitoly z penologie I. díl, Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-203-6
8. Sochůrek, J., Kapitoly z penologie II. díl, Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3

9. Sochůrek, J., Kapitoly z penologie III. díl, Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, ISBN 978-80-7372-205-0
10. Šebek, J., Základy trestního práva. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2010
11. Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D. Praha : Portál s. r. o., 2010, ISBN 978-80-7367-757-2
12. Časopis Historická penologie č. 1/2006. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2006.

Internetové stránky

1. www.pmscr.cz
2. cs.wikipedia.org
3. en.wikipedia.org
4. www.vscr.cz